

ÇANAKKALE'Yİ ANMAK: YILDÖNÜMLERİNDE 18 MART ZAFER KUTLAMALARI (1950-1960)

Mesut ÇAPA*

Giriş

18 Mart Çanakkale Zaferinin yıldönümü kutlamaları İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, özellikle 1950 yılından itibaren önem kazanmıştır. Önceleri Halkevleri ve Halkodalarınca düzenlenen kutlama törenleri, 1950'li yıllarda daha ziyade yükseköğrenim gençliğinin öncülüğünde gerçekleştirilmiştir.

Çanakkale Halkevi tarafından 18 Mart 1936 tarihinde bir anma töreni düzenlenmişti. Halkevi Başkanı Halil Dilmaç, “Bugün evimiz salonunda 18 Mart Boğaz Zaferinin yıl dönümü kadın asker sivil eşi görülmemiş bir kalabalıkla yüksek bir program” dâhilinde anıldığını bildirmişti.¹ On yıl sonra, 18 Mart 1946 pazartesi günü Ankara'da Atıfbey Mahallesi Halkodası tarafından bir anma töreni düzenlendi. Halkodası başkanı Seniha Kanbey, törende Selahattin Ertürk'ün günün önemiyle ilgili heyecanlı bir konuşma yaptığını bildirdi. Abdullah Savaşçı ise, Çanakkale savaşını ve şehitleri andığı konuşmasında menkıbelere yer verdi. Daha sonra gençler şiirler okuyup folklor gösterisinde bulundular.²

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Türk gençliği ve gençlik teşekkülleri Çanakkale Savaşlarına büyük ilgi duymuşlardır. Milli Türk Talebe Birliği'nin (MTTB), Çanakkale şehitleri adına dikilebilecek bir anıt için iane toplama isteği uygun görülmemiştir. 1934

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü,
e-mail: mesutcapa@yahoo.com

¹ **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)** 490.1-980.798.1.

² **BCA**, 490.1-980.797.1.

yılında, “Çanakkale şehitleri namına bir abide rezkine medar olmak üzere Milli Türk Talebe Birliği tarafından iki senede elli bin liralık iane toplanmasına müsaade istenildiği İstanbul Vilayeti’nden bildirilmiş ve müsaade edilip edilmeyeceği sorulmuştu”. Vilayet sınırlarını aşacak nitelikte böyle bir teşebbüsün istismara açık olması ve zorluğu, öğrenci birliklerinin kuruluş amacına aykırı düşeceği göz önünde bulundurularak “esasen memleket işi olan böyle bir teşebbüsün hususi teşekküllerden ziyade” Millî Savunma Bakanlığı’nın (Millî Müdafaa Vekâleti) denetim ve sorumluluğu altında yapılmasının uygun olacağı kararlaştırılmıştı.³

1950-1960 yılları arasında, 18 Mart Çanakkale Zaferini anma törenlerinin gerçekleştirilmesinde Türk gençliği büyük bir rol oynamıştır. Başta Millî Türk Talebe Birliği olmak üzere, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği (İÜTB), Türkiye Millî Talebe Federasyonu (TMTF)⁴, Ankara Üniversitesi öğrencileri, Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu öğrencileri ve Çanakkale’den Yetişenler Derneği temsilcileri Çanakkale’de yapılan törenlere katılmışlardır. Milli Türk Talebe Birliği ve İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği’nin, İstanbul’daki anma törenlerinin gerçekleştirilmesi için büyük çaba sarf ettikleri anlaşılmaktadır.

18 Mart Zaferinin yıldönümlerinde Cumhuriyet, Vatan ve Ulus gazetelerinde Feridun Fâzıl Tülbentçi, Ali Rıza Erem, Abidin Daver, Vehbi Belda, Necati İlder, Şevki Berber ve Hürriyet Partisi Çanakkale Milletvekili Safaeddin Karanakçı’nın Çanakkale Zaferiyle ilgili yazıları yayınlanmıştır. Ayrıca zaferle ilgili imzasız yazılara da yer verilmiştir. Ahmed Emin Yalman’ın Alan Moorehead’dan çevirdiği anılar “Çanakkale Türk’ün kahramanlık destanı” adıyla tefrika edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı’nda “Bahri Sefit Müstahkem Mevkiinde” tabib yüzbaşı olarak görev yapmış olan Prof. Dr. Sabit Erduran da anılarını anlatmıştır.

³ BCA, 030.10-213.446.3.

⁴ 6 Kasım 1956 tarihi itibarıyla Türkiye Milli Talebe Federasyonu’nun (TMTF) Genel Başkanı A. Hüsamettin Canöztürk’tü. Federasyona bağlı üye teşekküller şunlardı: Ankara Üniversitesi Talebe Birliği, Ankara Yüksek Okullar Talebe Birliği, İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği, İstanbul Yüksek Okullar Talebe Birliği, Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü Talebe Birliği, Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu Talebe Birliği, Zonguldak Maden Teknik Kulu Talebe Birliği, Lozan Türk Talebe Cemiyeti, Münih Türk Talebe Cemiyeti, New York Türk Talebe Cemiyeti. BCA, 030.01-20.116.9.

Gazetelerde yıldönümü münasebetiyle yapılan törenlerle ilgili resimler, kartpostal ve temsili Çanakkale Savaşı resimleri yayınlanmıştır.

Çanakkale Zaferinin 1950-1960 yılları arasında (35-45. Yıldönümlerinde) Çanakkale, İstanbul ve Ankara’da yapılan törenlere katılan Çanakkale gazileri anılarını anlatmışlardır.

A- Çanakkale’de Düzenlenen Zafer Törenleri

18 Mart Çanakkale Zaferinin **35-45. Yıldönümleri** (18 Mart 1950-18 Mart 1960) Çanakkale’de büyük törenlerle kutlanmıştır. Her 18 Mart günü Cumhuriyet Meydanında başlayan resmi kutlama törenleri, şehitlikleri ziyaret ve diğer etkinliklerle gün boyu sürmekteydi. Çanakkale dışından, özellikle İstanbul’dan üniversite gençliğinin katılımlarıyla yapılan törenler ulusal düzeyde büyük bir heyecanın yaşanmasına vesile olmaktadır. Basın, çoğu kez özel muhabirleri vasıtasıyla yakından izlediği bu törenleri, ertesi gün bütün detayıyla okuyucularına aktarmaktaydı.

a) Çanakkale Zaferinin 35. ve 36. Yıldönümleri:

Çanakkale Zaferinin **35. yıldönümü** (18 Mart 1950) yurdun her yanında törenlerle anılacaktı. Vatan gazetesi bu haberi şu cümlelerle vermektedir:

“Bugün 18 Mart Çanakkale Zaferinin 35. yıldönümüdür. Türk milletinin bugünkü büyük varlığı 18 Mart Çanakkale Zaferinin kazanılmasıyla vücut bulmuş ve gelişmiştir. Onun içindir ki Çanakkale Zaferi Türk âleminin gelişen bugününe ve inkişafedecek yarınına açılan ilk kapıdır. Askerî bakımdan olduğu kadar siyasî cepheden de çok derin mânalar taşıyan bu gün, merasimle yurdun her tarafında anılacaktır.”⁵

18 Mart 1950 tarihinde Çanakkale’de Cumhuriyet Meydanında yapılan törene askerî birlikler, okullar, Ankara ve İstanbul’dan gelen 70 kişilik üniversite öğrencisiyle kalabalık bir halk topluluğu katılmıştı. Törende resmi yetkililerle, asker, gazi ve öğrenciler günün anlam ve önemiyle ilgili konuşmalar yaptılar. Çanakkale Savaşı’na katılmış olan emekli subay Halil Dilmaç anlattıklarıyla törene katılanları adeta o günlere götürmüştü. Siyasal Bilgiler Okulu Tale-

⁵ “Çanakkale Zaferinin 35 nci Yıldönümü”, *Vatan*, 18 Mart 1950.

be Cemiyeti Başkanı Bayram Turan Çetin de, TMTF adına yaptığı heyecanlı konuşmasıyla “halkı ağlatmıştı”. Konuşmaların ardından, Çanakkale Savaşı gazilerinden bazıları halka tanıtıldı: “Bunların arasında 150 kişilik bir düşman birliğine altı erle karşı koyan ve müstevlileri denize döken Mehmet Çavuş’la, Mecidiye tâbiyesinde 220 kilo ağırlığındaki mermiyi tek başına topa koyan Cemal Gazi de kürsüye çıktılar, göğüsleri nişanlarla dolu olan bu sevimli ihtiyarlar halk tarafından şiddetle alkışlandılar.”

Cumhuriyet alanındaki törenden sonra şehitliklere gidilerek çelenkler konuldu. Resmi yetkililerle birlikte orduvindeki toplantıya katılan üniversite gençleri akşamüzeri İstanbul’a hareket ettiler. Çanakkale’de gece de, “bugünün şerefine eğlenceler” düzenlendi.⁶

1951 yılında Çanakkale’de yapılacak olan **36. Yıldönümü** töreni öncekine oranla daha büyük bir katılımı gerçekleştirecekti. Bu sebeple, 18 Mart öncesi yapılan hazırlıklara basında geniş yer verilmişti. Çanakkale’de bulunan Ulus gazetesi muhabiri, 17 Mart günü şehrin “baştan başa bayraklarla ve ışıklarla süslenmiş” olduğunu bildirmişti. Ankara ve İstanbul Üniversitelerinden 300 öğrenci, törene katılmak üzere Çanakkale’ye gelmişlerdi. Gençler, General Tahsin Yazıcı’nın Kore’den gönderdiği “kanla işlenmiş bir bayrağı Çanakkale şehitlerine armağan edeceklerdi”. Aynı gün gece yarısı İstanbul Üniversitesi ve yüksekokul öğrencilerinden 1000 kişilik bir kafiye Bandırma vapuruyla Çanakkale’ye hareket etmişlerdi.⁷

Öğrencilerin İstanbul’dan gemiye binip hareket etmeleri pek kolay olmamıştı. Denizyollarının Marakaz vapurunu kiralayan 585 kişilik üniversiteli kafiyesi 17 Mart günü saat 15.00’den itibaren vapura binmeye başlamışlardı. Ancak, “seyahata iştiraka rağbet arttığından” geminin kalkış saati geldiğinde gemideki yolcuların sayısı bini geçmişti. Yolcu sayısının istiab haddini aşması üzerine Marakaz vapurunun hareketine müsaade edilmemişti. Gemi kaptanı Enver Bey’in durumu Deniz Hatları Müdürü Muzaffer Özgök’e iletmesi üzerine; Müdür, 585 biletin satıldığını söyleyerek 586 kişi dahi olsa geminin hareketine izin verilemeyeceğini bildirdi. Bunun üzerine, “Hareket zamanını iki saat geçtiği halde gemi tahliye edilemediğinden ve rıhtıma Bursa vapurunun yanaşması icab ettiği için

⁶ “18 Mart Çanakkale Zaferinin Yıldönümü”, **Cumhuriyet**, 19 Mart 1950.

⁷ “Çanakkale’de 18 Mart Zaferi Bugün Kutlanıyor”, **Ulus**, 18 Mart 1951.

Marakaz vapuru şamandıraya alınmıştır. Gemi şamandıraya alınırken dahi talebeler gemiyi terk etmemişlerdir. Şamandıraya bağlama ameliyesini müteakip vapurdakiler, sandal, römorkör ve diğer vasıtalarla sahile çıkmak zorunda kalmışlardır.” Çanakkale’ye gitmekte ısrarlı olan öğrenciler, denizyolları nöbetçi müdürlüğüne başvurarak daha büyük bir gemi kiralamak istediklerini bildirdiler. Öğrenciler, nihayet kendilerine tahsis edilen Bandırma vapuruyla gece yarısı İstanbul’dan hareket ettiler. 18 Mart 1951 günü sabahı Bandırma vapuru 887 üniversite öğrencisini Çanakkale’ye getirdi.⁸

Bir gün öncesinde bayraklarla donatılan Çanakkale şehri, 18 Mart sabahı öğrencilerin de gelmesiyle tam bir bayram havasına bürünmüştü. İlçe ve köylerden gelenlerle sayıları 8.000 kişiye ulaşan halk topluluğu, sabahın erken saatlerinden itibaren Cumhuriyet Meydanında toplanmaya başlamışlardı. Çanakkale’de 18 Mart Zaferinin 36. Yıldönümü töreni, Cumhuriyet Meydanında İstiklâl Marşı’nın ardından valinin konuşmasıyla başladı. Törene hükümeti temsilen katılan Millî Savuma Bakanı Hulûsi Köymen de bir konuşma yaptı. Çok sayıda üniversite öğrencisinin katıldığı bu törende, arkadaşları adına 7 öğrenci duygu ve düşüncelerini dile getirdiler. Çanakkale Savaşı’na katılmış olan emekli subay Şemseddin Çamoğlu’nun konuşması da ilgiyle dinlenmişti. Ardından geçit resmi yapıldı. Atatürk anıtını TMTF ve birçok kuruluşlar adına getirilen çelenkler süslemekteydi.

Çanakkale’de 18 Mart 1951 günü, Cumhuriyet Meydanındaki törenden sonra üniversite öğrencileriyle kalabalık halk topluluğu Barbaros Deniz ve Hasan Mevsuf kara şehitliklerini ziyaret ettiler. Öğrencilerin büyük bir kısmı akşamüzeri Bandırma vapuruyla İstanbul’a hareket ettiler. Şehitlikten geç dönen 200 kadar öğrenci geceyi Çanakkale’de geçirmek zorunda kaldılar. Bunlar ertesi gün Anafartalar’daki şehitlikleri, Mehmetçik anıtını ve harp sahasını gezdikten sonra akşam Mersin vapuruyla İstanbul’a döneceklerdi.⁹

b) 37-40. Yıldönümü Törenleri:

Zaferin **37. Yıldönümü** münasebetiyle Çanakkale’de, 18 Mart

⁸ “1000 Üniversiteli Dün Gece Çanakkale’ye Hareket Etti”, **Cumhuriyet**, 18 Mart 1951. “18 Mart Çanakkale Zaferi Dün Kutlandı”, **Cumhuriyet**, 19 Mart 1951.

⁹ “18 Mart Çanakkale Zaferi Dün Kutlandı”, **Cumhuriyet**, 19 Mart 1951.

1952 tarihinde siyasî partililer ve Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri’nin katılımıyla büyük bir tören yapıldı.

16 Mart 1952 günü, yükseköğrenim gençliğini temsilen 50 kişilik bir öğrenci grubu, Polat Reyhan idaresindeki Konya vapuru ile Çanakkale’ye gitti. Grup, Çanakkale’de şehitlikleri ziyaretinde Türkiye Millî Talebe Federasyonu adına hazırlanan plakayı törenle kapıya hâkkedecekti. TMTF Ankara komitesi ise 18 Mart günü, şehitlerin ruhuna bir mevlit okutacaktı.¹⁰ Cumhuriyet gazetesi adına töreni izlemek üzere Çanakkale’ye gönderilen Necdet Evliyagil, 18 Mart günü yapılacak zafer töreni hazırlıkları hakkında şu bilgileri vermekteydi:

“Millî Türk Talebe Birliğine Kore’deki Türk tugayından gönderilen bir bayrağımız töreni müteakip şehitlikteki bayrak direğine çekilecektir. Millî Talebe Federasyonu da Şehitliğe ilk defa Federasyonun aziz şehitlerimize ziyaret hatırasını gösteren bir gümüş plaka takacaktır. Millî Eğitim Bakanı yarınki törende hazır bulunacak bir konuşma yapacaktır. Demokrat Parti milletvekillerinin hepsi ve parti teşkilatı geniş ölçüde törene iştirak edeceklerdir.

Her ilçeden gönderilen temsilciler merkeze gelmişlerdir. CHP ile bir hafta evvel Çanakkale’de faaliyete geçmiş olan Millet Partisi aynı programlarla katılacaktır. Böyle millî bir törenin partililer tarafından istismar olunmaması için alakalılar faaliyete geçmişler ve üç partinin de Vilayet tarafından hazırlanan programa riayet etmelerini istemişlerdir.

Üniversiteli gençler, başta Çanakkale valisi olduğu halde Vilayet erkânı tarafından iskelede törenle karşılanmışlardır. Karşılama törenine öğretmenler, lise öğrencileri, izciler ve iki binden fazla halk kütlesi iştirak etmiştir.”¹¹

18 Mart 1952 günü Çanakkale’de Cumhuriyet meydanında iki ayrı tören yapılmıştır. Sabah yapılan askeri törene Millî Eğitim Bakanının yanı sıra Çanakkale milletvekilleri, vali, ordu mensupları ve kalabalık bir halk topluluğu katılmıştı. İstiklâl Marşı’yla başlayan törende Çanakkale Valisi kısa bir konuşma yapmıştır. Millî Eğitim

¹⁰ “18 Mart İhtifali”, **Cumhuriyet**, 17 Mart 1952.

¹¹ “Çanakkale’de Bugünkü Tören”, **Cumhuriyet**, 18 Mart 1952.

Bakanı Tevfik İleri heyecan dolu konuşmasında, Çanakkalelilerin en önemli özelliklerinin “toprağa bağlılık olduğunu” belirtmiştir. Bakandan sonra kürsüye gelen bir Çanakkale gazisi, şimdiye kadar şehitliğin ihmal edildiğini ve henüz şehitlerimize layık bir anıtın dikilmemiş bulunduğunu söyleyerek, “Milletimizin şükran borcunu ne zaman yerine getireceğiz. Milletvekillerine soruyorum, buraya bir abide dikmek için neden harekete geçmiyoruz? Bu iş ciddî olarak ele alınmalıdır” demiştir. Askerî birliklerle okulların yaptıkları geçit resminden sonra Şehitliğe gidilmiştir. Şehitlikte iki subay tarafından savaştan cereyan tarzı hakkında bilgi verilmiş, tören saygı atışıyla sona ermişti.

Tören günü öğleden sonra Vali Safaeddin Karanakçı yanında garnizon ve deniz komutanları olduğu halde Seddülbahr’e gitti. Buradaki İngiliz ve Fransız mezarlıkları ziyaret edilerek çelenk bırakıldı. Vali Karanakçı’ya göre, İngiliz ve Fransız mezarlıkları 37 yıldan beri ilk defa ziyaret ediliyordu.

Tören günü Çanakkale’de bulunan gençlik kuruluşları arasında ikilik ortaya çıkmıştı. TMTF adına Çanakkale’ye gelen yükseköğrenim mensubu 48 genç, sabahki törene katılmışlar ve doğruca şehitliğe giderek Federasyonun gümüş plağını abideye çakmışlardı. Öğleden sonra Millî Türk Talebe Birliği’ni (MTTB) temsilen Marakaz vapuruyla Çanakkale’ye gelen 500 üniversite öğrencisi de müstakil bir tören yaptılar. Törene katılan MTTB temsilcileri, saat 14.30’da başta vali olduğu halde kalabalık bir halk topluluğu tarafından karşılandılar. Gençler, Cumhuriyet meydanına giderek İstiklâl Marşı’nı söylediler ve bu sırada Kore’deki Türk tugayı tarafından gönderilen bayrağı şeref direğine çektiler. Kürsüye gelen Birlik Başkanı Kâmiran Evliyaoğlu, yaptığı heyecan dolu konuşmasında, Çanakkale’deki ikinci töreni açtığını söyledi. Evliyaoğlu, “MTT Birliği’nin bundan böyle her yıl yüzlerce Üniversiteli gençle Çanakkale’ye gelip törene katılacağını ve kimseden resmi davet beklemediklerini” ifade etmişti. Buradan otobüslerle Şehitliğe gidilerek aralarında topladıkları bir şişe kanı şehitlerin üzerine dökmüşlerdi.¹²

18 Mart Çanakkale Zaferinin **38. yıldönümü** Çanakkale’de büyük bir törenle kutlanacak, aynı gün Alçıtepe’de yapılacak olan şe-

¹² “Çanakkale Şehitleri Dün Ziyaret Edildi”, *Cumhuriyet*, 19 Mart 1952.

hitler anıtının temeli atılacaktı. İstanbul Üniversitesi öğrencilerinden 200 kişilik bir kafile, basın mensupları ve Millî Savunma Bakanlığı İstanbul bürosu temsilcisi törenlere katılmak üzere 17 Mart 1953 tarihinde Bursa vapuru ile Çanakkale’ye hareket etmişlerdi.¹³

17 Mart günü Marmara’da ortaya çıkan şiddetli poyraz fırtınası ulaşımda aksamalara sebep olmuştu. Çanakkale’deki 18 Mart törenine katılmak üzere yola çıkan Nusret mayın gemisi, fırtına yüzünden Akbaş civarında karaya oturmuştu. Gemi bir romorkör aracılığıyla kurtarılabildi.¹⁴ Ankara ve İstanbul Üniversite öğrencileriyle diğer davetlileri ve gazetecileri getirmekte olan Bursa vapuru Marmara’da birdenbire patlak veren poyraz fırtınası yüzünden birkaç saatlik gecikmeyle Çanakkale’ye varabilmişti.¹⁵

Törenleri izlemek üzere Bursa vapuruyla Çanakkale’ye gelen Ferdi Öner, ilk intibalarını şöyle anlatmaktaydı:

“Zahmetli bir deniz yolculuğundan sonra, gecenin ilerlemiş saatinde Çanakkale’ye çıktığımız zaman, şehri baştanbaya bayraklarla, renk renk ışıklarla donanmış bulduk. Bu kahraman ve tarihî şehrimiz 18 Mart Zaferini kutlamağa bir gün önceden hazırlanmıştı. Ankara ve İstanbul’dan gelen heyetleri vali adına muavini ve emniyet müdürleri karşıladılar. Üniversiteliler muhtelif evlere ve Çanakkale lisesine misafir edildiler. Bugün sabahın erken saatlerinden itibaren Çanakkale, havanın muhalefetine rağmen bir bayram sevinci içindeydi. Ve 38 yıl önce 18 Mart günü Çanakkale’yi, Çanakkale’yle birlikte öteki vatan topraklarını düşman istilasından koruyup kurtaran o büyük deniz zaferini içten gelen bir heyecan ve sevgi ifadesiyle kutlamaktadır.”

18 Mart zafer töreni “sürekli yağmura rağmen”, saat 10’da Cumhuriyet Meydanında başlamıştı. Meydanda askerî birlikler, Ankara ve İstanbul üniversitelilerinden oluşan öğrenci grupları, Edirne’den gelen izciler, Çanakkale Lisesi öğrencileri, diğer kız ve erkek okulları öğrencileri, siyasî partilerin temsilcileri, kadınlı erkekli kalabalık bir halk kitlesi yer alıyordu. Askerî bandonun çaldığı İstiklâl

¹³ “18 Mart Çanakkale Zaferinin Yıldönümü”, **Cumhuriyet**, 18 Mart 1953.

¹⁴ “Nusret Mayın Gemisi Karaya Oturdu”, **Vatan** 19 Mart 1953.

¹⁵ “18 Mart Heyecanla Kutlandı”, **Cumhuriyet**, 19 Mart 1953.

Marşı'ndan sonra Vali Safaeddin Karanakçı ve Garnizon Komutanı törene katılan birlikleri teftiş ettiler. Bundan sonra Atatürk anıtına çelenkler konuldu. Askerler ve öğrencilerin yağmur altında yaptıkları geçit resmi Çanakkalelilerce uzun uzun alkışlandı. Meydandaki tören bir buçuk saat kadar sürmüştü.

Tören, saat 11.30'da Orduevi sinema salonunda yapılan etkinliklerle devam etmişti. Şehitler için yapılan saygı duruşundan sonra Çanakkale Zaferiyle ilgili konuşmalar yapılmıştı. Vilayet namına konuşan bir Çanakkaleli, Çanakkale Zaferinin dünyadaki etkilerine değinmiş, eski muharıplerden Şemseddin Çamoğlu, Çanakkale muharebesiyle ilgili anılarını anlatmıştı. Toplantıda Öğretmenler Birliği, Ankara ve İstanbul Üniversiteleri, Çanakkale ve Edirne liselelerinden birer temsilci söz alarak Mehmet Akif'in şiiri ile Atatürk'ün hitabesinden parçalar okumuşlardı. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği başkanı Vural heyecan dolu konuşmasında, Çanakkale Zaferinin, "silah vesaire gibi malzeme üstünlüğünün Mehmetçiğin karşısında hiçbir mana ifade etmediğine" Çanakkale Zaferinin bir örnek teşkil ettiğini belirterek, "Fazla değil, bir tek Nusret mayın gemisi ve iki batarya, hepsi bu kadar. Fakat mağlup olan dört büyük zırhlı, sulara gömülen dört çelik ejder... Hiçbir muharebe mağluplarına bu kadar pahalıya, galibine de bu kadar ucuza mal olmamıştır" demiştir.

Saat 15.00'te askerî birlikler ve kalabalık bir topluluk, eski iskelede törene katılacak Nusret mayın gemisini selamlamaya gittiler. Ancak, Nusret mayın gemisinin fırtına sebebiyle Çanakkale'ye beş mil mesafedeki Akbaş mevkiinde karaya oturduğu öğrenilince programın bu kısmı iptal edildi. Ardından şehitlikler ziyaret edilerek çelenkler konuldu. Bir deniz subayı ile emekli bir subay tarafından Çanakkale Savaşları hakkında bilgi verildi. Çanakkale Valisi, Belediye Başkanı ve komutanlar buradan İngiliz ve Fransız mezarlıklarını ziyaret ederek çelenkler koydular. Deniz şehitleri için denize çelenkler atıldı. 18 Mart 1953 günü, Alçıtepe'de kurulacak şehitler anıtının kurbanlar eşliğinde temeli atılmıştı.¹⁶

Çanakkale Zaferinin **39. Yıldönümü** kutlamalarının, muhtemelen yapılmış olmakla birlikte, basına yansımadağı anlaşılmaktadır.

¹⁶ "18 Mart Heyecanla Kutlandı", *Cumhuriyet*, 19 Mart 1953; "18 Mart Zaferi Dün Törenlerle Kutlandı", *Vatan*, 19 Mart 1953.

1955 Yılında Çanakkale Zaferinin **40. Yıldönümünde** Çanakkale’de yapılan kutlamalara basında çok az yer verilmiştir:

Çanakkale’de 18 Mart 1955 günü yapılacak törene, öğrenci katılımının önceki yıllara göre çok az olduğu görülmektedir. Yükseköğrenim gençliğini “18 Mart ihtifalinde temsil etmek üzere” 50 kişilik bir öğrenci kafilesi Polat Reyhan idaresinde Konya vapuruyla 17 Mart günü İstanbul’dan Çanakkale’ye hareket etmişti. Grup, Çanakkale’de ilin misafiri olacak ve şehitlikleri ziyaretinde TMTF adına hazırlanan plakayı törenle kapıya hâkkedecekti. TMTF Ankara komitesi 18 Mart günü, şehitlerin ruhuna bir mevlit okutacaktı.¹⁷ Ayrıca, TMTF’na mensup birlikler idare heyetlerinden oluşan 24 kişilik bir kafilenin 17 Mart sabahı uçakla Çanakkale’ye gideceği haber veriliyordu.¹⁸

18 Mart 1955 günü İstiklâl Marşı ile başlayan törene Çanakkale’deki askerî birlikler, Ankara ve İstanbul Üniversitelerinden gelen heyetler, lise ve diğer okullarla kalabalık bir halk topluluğu katılmıştı. Törende valinin konuşmasının ardından emekli bir subay Çanakkale Zaferiyle ilgili anılarını anlattı. Atatürk heykeline ve şehitliğe çelenkler konuldu. Gece orduevinde toplantı düzenlendi.¹⁹

c) Çanakkale’de 1956-1960 Yıllarında (41-45. Yıldönümü) Zafer Kutlamaları:

18 Mart Zaferinin **41. Yıldönümü** töreni, önceki yıllarda olduğu gibi yine Cumhuriyet meydanında yapıldı. Törene milletvekilleri, mülkî ve askerî erkân, Çanakkale Savaşı gazileri, Ankara, İstanbul ve İzmir’den gelen yükseköğrenim gençleri ile binlerce kişi katıldı. Askerî bandonun çaldığı İstiklâl Marşı’na meydanı dolduran gençler hep bir ağızdan eşlik ettiler. Ardından Atatürk anıtına çelenkler konuldu. “41 sene evvel Çanakkale harbine iştirak eden gazilerin ve eski muharıplerin göğüslerine bugün için hazırlanmış bulunan hatıra madalyaları” takıldı. Çanakkale Valisi Cemal Tarhan yaptığı konuşmada 18 Mart Zaferinin mana ve önemini anlattı. Daha sonra öğrenci dernekleri ve Çanakkale’den Yetişenler Derneği adına konuşmalar

¹⁷ “18 Mart İhtifali”, **Cumhuriyet**, 18 Mart 1955.

¹⁸ “18 Mart Zaferinin 40. Yıldönümü”, **Vatan**, 18 Mart 1955.

¹⁹ “Çanakkale Zaferi Kutlandı”, **Vatan**, 19 Mart 1955.

yapıldı ve öğrenciler şiirler okudular. Cumhuriyet meydanındaki tören geçit resmiyle son bulmuştu.

18 Mart 1956 günü meydana yapılan törenden sonra otobüslerle şehitliğe gidildi. Akşam, Çanakkale Orduevi'nde 18 Mart Çanakkale Zaferi münasebetiyle bir kahramanlık gecesi düzenlendi.²⁰

18 Mart 1957 günü Çanakkale'de **42. Yıldönümü** münasebetiyle yapılan törene Ankara, İstanbul ve İzmir üniversiteleri ile Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu temsilcileri katıldılar. Elli kadar Çanakkale gazisinin de takip ettiği törende Vali Cemal Tarhan ve Çanakkale Mebusu Bedi Enüstün birer konuşma yaptılar. "Gaziler ve misafir heyetler şerefine talebe yurdunda bir öğle yemeği verildi. Bu ziyafette gaziler harb hatıralarını naklettiler." Öğleden sonra Dardanos, Hasan Mevsuf ile Nara deniz şehitlikleri ziyaret edildi. Baştanbaşa ışıklarla donatılmış olan şehirde gece fener alayları düzenlendi. Meşalelerin aydınlattığı Atatürk heykeli ile Dardanos Şehitliği etrafında genç izciler ve Mehmetçikler 24 saat nöbet tutacaklardı.²¹

Çanakkale Zaferinin **43. Yıldönümü** törenleri, sabahın erken saatinde başlayan şiddetli yağmura rağmen büyük bir ihtişam ve başarıyla gerçekleştirildi. Çanakkaleliler, senelerden beri böyle bir muhteşem tören görmediklerini söyleyeceklerdi.

17 Mart 1958 günü şehrin her yanı bayraklarla donatılmıştı. Çanakkale'nin ilçelerinden ve komşu illerden töreni izlemek üzere Çanakkale'ye akın eden halk otelleri doldurmuştu. Akşamüzeri Gemlik sürat postasıyla Millî Türk Talebe Federasyonu folklor, tiyatro ekipleri, 300'e yakın üniversiteli genç, Mustafa Kemal Derneği'nin davetlisi olarak malûl gazilerden bir heyet ve tanınmış fikir adamları Çanakkale'ye gelmişlerdi. Otellerde yer bulunmadığından üniversiteli gençlerden bir kısmı geceyi Gemlik vapurunda geçireceklerdi.²²

²⁰ "18 Mart Zaferi", **Cumhuriyet**, 19 Mart 1956.

²¹ "18 Mart Çanakkale Zaferi Kutlandı", **Ulus**, 19 Mart 1957.

²² "Çanakkale Zaferinin 43. Yılı Bugün Kutluyoruz", **Cumhuriyet**, 18 Mart 1958. "Söylendiğine göre, Çanakkale Valiliği daha önce talebe cemiyetlerine merasim için şehirde ancak 150 misafirlik yer bulunduğunu bildirmiş fakat 700 kişi getirilmesinde ısrar edildiğinden yatacak yer ve yiyecek sıkıntısı çekilmiştir. ... Bu sabah Tırhan vapuru ile gelen 600 öğrenci ile şehirdeki misafir sayısı 1200'e yükselmiştir. ... Vali vekili, yemek temini için gemilerin kaptanları ile anlaşmaya varıldığını, şehirde bu kadar ihtiyacı karşılayacak sayıda otel bulunmadığından öğrencilerin gemilerde yatmalarının temin olduğunu bildirmiştir.", "Çanakkale Zaferinin Yıldönümü Dün Anıldı", **Vatan**, 19 Mart 1958.

Hisarlıktepe (Alçıtepe)’de 18 Mart 1953 günü temeli atılmış olan Şehitler anıtının, ödenek yetersizliğinden dolayı yarım kalan inşaatına 15 Mart 1958 günü tekrar başlanmıştır. İnşaat için gereken paranın büyük kısmı (1 milyon 250 bin lira) Milliyet gazetesinin açtığı bir kampanya sonucu halkın bağışlarıyla sağlanmıştı; “Şehitler Abidesi ayda azami 4,5 metre yükseklik kazanacaktı.”²³

Çanakkale Yüksek Tahsil Gençliği adına Nursan Köksal’ın 16 Mart 1958 günü yayınladığı bildiriye Çanakkale Zaferiyle şehitler anıtının önemine değinilmekteydi:

“18 Mart 1915 Çanakkale Deniz Muharebesi Türk gücünün insanlık gücünü yendiği bir zaferimizdir.

Çanakkale’de medeniyetin bütün vahşetini taşıyan düşman karşısında, maddî yoksulluklar içinde vatanımızın fethe-dilmez bir kale olduğunu binlerce yiğit Türk evladının kanı pahasına gösterdik. Dünyayı buradan öteye bırakmadık. Yeryüzünde Türklerle kıyas edilecek hiçbir asker olmadığını dünya bir kere daha anladı. Şimdi dünya ‘Çanakkale geçilmez’ derken biliyor ki, Türkün müdafaa ettiği bir karış toprak geçilemez.

18 Mart Çanakkale günüdür. Binlerce Türk şehidinin yat-tığı yer olan Çanakkale, karşımıza çıkabilecek düşmanı ür-küten en büyük hamaset destanımızdır, şehitler âbidemizdir. Dikilmekte olan âbide bu ihtişamı bir kat daha duyuracaktır. Nasıl Çanakkale Harbinde vatanımızın her köşesinden çarpışmaya koşulmuşsa, bugün de âbidenin dikilmesinde her Türk ferdi bu anlayışla hareket etmiştir. Bu ise sarsılmaz tesanüdümüzün ufak bir nişanesidir. Çanakkale Zaferinin 43. yıldönümünde şehitlerimizin hatırası önünde tâzimle eğilir-ken, bu zaferin bütün millete kutlu olmasını temenni ederiz.”²⁴

18 Mart 1958 günü Cumhuriyet Meydanında yapılan törene İstanbul’dan gelen 1200 üniversite öğrencisiyle birlikte Ankara Üniversitesi’nden de 10 kişilik bir öğrenci grubu katılmıştı. İstiklâl Marşı’yla başlayan törende, Vali Vekili Dr. Cemal Koray “şiddetli

²³ “Çanakkale Zaferinin Yıldönümündeyiz”, **Ulus**, 18 Mart 1958. “Zaferin Yıldönümünde Çanakkale’de Büyük Tören”, **Ulus**, 19 Mart 1958.

²⁴ “Çanakkale Zaferinin Yıldönümündeyiz”, **Ulus**, 18 Mart 1958.

yağmur altında bir memurun tuttuğu şemsiyenin himayesinde” konuşmasını tamamladı. Ancak, programdaki diğer konuşmalar iptal edildi. Napolyon’un, “Türkler öldürülebilir, fakat asla mağlup edilemezler” sözünü hatırlatan Koray, “Bu tecrübeli askerın teşhisine almırmıyorlar, Türk milletinın yenilemeyeceğini Çanakkale’de bir kere daha görerek, Napolyon’a ancak 100 yıl sonra inanıyorlar” demiştir.

Geçit resmi sağanak yağmur altında gerçekleşti: “Bardaktan boşanırcasına yağın yağmura rağmen Cumhuriyet meydanını dolduran Çanakkaleliler ve civar köylerden gelen halk kütelleri, malûl gazilerin heybetli geçişini şiddetle alkışladılar. İstanbul Yüksek Tahsil Gençleri, TMTF folklor ekibi ve Çanakkaleli lise öğrencileri de geçit resminde yer aldılar. Meydandaki töreni müteakip Atatürk anıtına çelenk konuldu ve şehitlerin aziz hâtırası için iki dakika ihtiram duruşu yapıldı.”

Tırhan vapuruyla Çanakkale’ye gelen Demokrat Parti (D.P.) İstanbul gençlik teşkilatı, valiliğe müracaat ederek flâmalarıyla geçit resmine katılmak istemişlerdi. Ancak Vali Vekili Dr. Cemal Koray, parti flaması taşımaksızın katılmalarına izin verdiğinden, partili gençler törende flâmasız yürümüşlerdir.

Cumhuriyet meydanındaki töreni izleyen Çanakkaleliler, binden fazla üniversite öğrencisiyle birlikte Hasan Mevsuf şehitliğine gittiler. Devam etmekte olan yağmur altında Binbaşı Hulûsi Köseoğlu, şehitliğin bulunduğu Dardanos tepesi ve bu tepede şehit olanlar hakkında bilgi verdi. Ardından Nârâ burnundaki Deniz Şehitliği ziyaret edildi. Burada, Ankara Üniversitesi Talebe Birliği adına Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinden Mehmet Günay bir konuşma yaptı:

“Kahraman Çanakkaleliler.

18 Mart, adalet kisvesine bürünerek haksız davalarını zorla ve zulümle kabul ettirmek isteyen gözü kararmış muhterislere karşı azim, hak ve imanın zafer günüdür. Şu anda milletçe 43. yıldönümünü sonsuz bir heyecanla idrak ettiğimiz bu zafer günü, Türk gücünün yılmaz azim ve sarsılmaz imanının, her türlü imkânsızlıklara rağmen sağladığı bir neticedir. Bu netice, tarihimizde bir dönüm noktası olmuş, dünyaya Türkün esir olmayacağını ve olamayacağını göstermiştir.

Ya siz çevik tabyalara göğsünüzdeki zaptedilmiş bir kale olan imanınızla karşı koyan Çanakkale şehitleri; manevî huzurunuzda tâzim ile eğiliyoruz. Ruhunuz şad olsun. Kanlarınızı seve seve akıttığınızı hak ve hürriyet yolu daima rehberimiz olacaktır.”

Gece öğrenciler tarafından düzenlenen fener alayında şehrin bütün caddeleri dolaşarak Cumhuriyet meydanında toplanılmıştır. Ayrıca Belediye sinemasında TMTF folklor ekibi millî oyunlar oynamış, temsil kolu tarafından “Yaşadığımız Devir” adlı bir tiyatro eseri sahnelenmişti. Gece Atatürk anıtının etrafında meşaleler yarken, Çanakkale Savaşı’na “tanıklık etmiş yaşlı yurttaşlarımız, o günlere dair anılarını” burada toplanmış bulunan gençlere anlatmaktaydılar.²⁵

Çanakkale Zaferinin **44. Yıldönümü** törenleri için, önceki yıllarda olduğu gibi yine çok sayıda üniversite öğrencisi Çanakkale’ye gitti. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Samet Güldoğan, 16 Mart 1959 tarihinde Başbakan Adnan Menderes’e gönderdiği telgrafta, “Geçen yıl olduğu gibi bu sene de 18 Mart Çanakkale ihtifaline geniş çapta iştirak etmek” istediklerini belirterek kendilerine “ücretsiz bir vapur tahsisi” ricasında bulundu.²⁶

18 Mart 1959 günü Cumhuriyet Meydanında yapılan törene ilk defa mehter takımı da katılıyordu. Meydanı dolduran kalabalığın arasında, İstanbul ve Ankara Üniversitelerini temsilen 500’den fazla öğrenci bulunuyordu. Valinin açılış konuşmasından sonra kürsüye gelen bir yüzbaşı, Çanakkale Savaşı’nın dünya tarihindeki yerinden bahsetti. Üniversiteliler adına yapılan konuşmalarla, “bu tarihî savaşta şehit düşenler selamlanmış, Mehmetçiğin kanının boşa akmadığı” dile getirilmişti. İstanbul Üniversitesi adına konuşan öğrenci, “Mustafa Kemal burada Türk gençliğine en güzel örneklerinden bir tanesini vermiştir” dedi. Bu sırada, “İstanbul’dan gelen mehter takımı tarihî marşlarla törene bir kat daha heyecan” katmıştı. Tören

²⁵ “Çanakkale Zaferinin Yıldönümü Dün Anıldı”, **Vatan**, 19 Mart 1958. “18 Mart Zaferinin 43. Yılı Törenle Kutladık”, **Cumhuriyet**, 19 Mart 1958. “Zaferin Yıldönümünde Çanakkale’de Büyük Tören”, **Ulus**, 19 Mart 1958.

²⁶ **BCA**, 30.1-123.790.8.

daha sonra Dardanos şehitliği (Hasan Mevsuf) ve Nâra şehitliklerini ziyaretle son bulmuştu.²⁷

18 Mart 1960 tarihinde yapılan zaferin **45. Yıldönümü** törenlerine mehter takımının yanı sıra ilk defa Türk jetleri de katıldı. Önceki yıllarda olduğu gibi, İstanbul'dan çok sayıda katılımcı deniz yoluyla Çanakkale'ye geldi. 17 Mart günü sabahı İstanbul'dan hareket eden Uludağ ve Gemlik vapurları öğrencilerle birlikte çeşitli dernek temsilcileriyle diğer davetlileri Çanakkale'ye götürdü.²⁸

18 Mart 1960 günü Cumhuriyet meydanında yapılan törene “üç bini aşan İstanbullu, İzmirli, Ankaralı ve Erzurumlu üniversite öğrencileri, mehter takımı, eski muharıpler, İzmir zeybekleri, deniz ve jet filoları askerî birlikler ve şehrimiz okulları katıldı.” Tören-den önce Vali Fahrettin Akkutlu, Çanakkale Savaşı'na katılmış olan gazileri makamında kabul ederek kendilerine Çanakkaleliler adına şükranlarını bildirmişti. İzmirli eski Muharip Albay Hikmet, dünya tarihinin de en çetin ve kanlı bir savaşı olan Çanakkale muharebesinde “imânın çeliği mağlup ettiğini” belirttiikten sonra, “ey Büyük Mustafa Kemal, seni minnetle anıyor ve arıyoruz” demiştir. Bu sırada Çanakkale semalarında Türk jetlerinin uçuşu törene ayrı bir heyecan katıyordu. Törende, Başbakan Adnan Menderes'ten gelen “yıldırım telgraf” da okunmuştu. Geçit resminde mehter takımının sevgi gösterileriyle karşılandı. Töreni izlemek üzere Cumhuriyet meydanında toplanan binlerce halk, “hatipler tarafından anlatılan savaş menkıbelerini dinlemişler, şehitleri anmışlardı”.

Meydandaki törenin ardından Nâra Burnu ve Hasan Mevsuf şehitlikleri ziyaret edildi. Fatih Sultan Mehmet Camisinde şehitler için mevlit okutuldu. Gece fener alayları düzenlenerek şehrin belli başlı meydanlarında millî oyunlar oynandı. Zafer gününe mahsus olmak üzere, Çanakkale önlerinde demirli bulunan donanma gemileriyle Kilidülbahr ve Çimenlik kaleleri süslenerek ışıklandırılmıştı.²⁹

²⁷ “Çanakkale Zaferinin Yıldönümü”, **Cumhuriyet**, 19 Mart 1959. “Çanakkale Zaferinin 44. Yılı Kutlandı”, **Vatan**, 19 Mart 1959.

²⁸ “Çanakkale Zaferinin 45. Yıldönümünü Kutluyoruz”, **Vatan**, 18 Mart 1960.

²⁹ “Çanakkale'de Dünkü Tören”, **Cumhuriyet**, 19 Mart 1960. “Çanakkale Zaferi”, **Vatan**, 19 Mart 1960

B- İstanbul ve Ankara’da Yapılan Zafer Kutlamaları (1950-1960)

18 Mart Çanakkale Zaferinin yıldönümlerinde, İstanbul ve Ankara’da da anma etkinlikleri yapılmıştır. Bu törenler daha ziyade üniversite gençliği, halkevleri ve eğitim öğretim kurumlarının öncülüğünde gerçekleştirilmiştir.

Ankara’da 18 Mart 1950 günü Halkevinde yapılan törende, Çanakkale Zaferinin tarihçesi anlatılmış, şiirler okunmuş, Millî Savunma Bakanlığı’nın hazırlattığı Çanakkale geçilmez filmi gösterilmiştir. Bu münasebetle Çanakkale Savaşı’nın “büyük kumandanı Mustafa Kemal’in muvakkat kabrine” (Etnografya Müzesi) çelenk konulmuştu. Aynı gün Heybeliada Deniz Harp Okulu’nda yapılan törende günün önemi hakkında konuşmalar yapıldı. Üsküdar Halkevi’nce hazırlanan törende Abidin Daver, Çanakkale Deniz Muharebesini, savaşa katılmış olan dört emekli subay da anılarını anlatmışlardı.³⁰

18 Mart 1951 günü Ankara’da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi (DTCF), Halkevi salonları ile Hasanoğlan Köy Enstitüsü’nde törenler yapılacaktı. İstanbul’da ise, Eminönü Halkevi’nde yapılacak törende Halkevi Başkanı Kemal Çilingiroğlu’nun açılış konuşmasından sonra gençler tarafından şiirler okunacak ve millî oyunlar oynanacaktı.³¹

1952 Yılında İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği’nin Marmara lokalinde düzenlediği 18 Mart Çanakkale şehitlerini anma töreninde, İstiklâl Marşı ve “ebedî şef Atatürk’e” saygı duruşundan sonra Talebe Birliği Başkanı Turgut Şedele bir konuşma yaptı.³²

Millî Türk Talebe Birliği’nin düzenlediği Çanakkale Haftası 17 Mart 1953 günü eski Eminönü Halkevi’nde yapılan büyük bir törenle başladı. Askerî bandonun çaldığı marşların ardından Tekin Günnaşar, Dr. Selçuk Aybar, Emekli Orgeneral Şahab Gürler ve emekli gaziler adına Dursun Bayraktaroğlu birer konuşma yaptılar. Dr. Selçuk Aybar, Çanakkale’deki kahramanlık menkıbelerine yer verdiği heyecan dolu konuşmasında, “Amiral Sir Robek’in rüyalarını haki-

³⁰ “18 Mart Çanakkale Zaferinin Yıldönümü”, *Cumhuriyet*, 19 Mart 1950.

³¹ “Çanakkale Zaferinin Yıldönümündeyiz”, *Cumhuriyet*, 18 Mart 1951.

³² “Çanakkale Şehitleri Dün Ziyaret Edildi”, *Cumhuriyet*, 19 Mart 1952.

kat olmaktan uzaklaştıran 18 Mart 1915'in 58 şehit ve 74 yaralısını hürmetle analım. Fakat hiç şüphe yok ki 18 Mart 1915'i kara bir gün halinden bir zafer günü haline getirenlerin başında, düşman donanmasını hezimete uğratan Nusret mayın gemisinin kahraman efradı gelir. 18 Mart sabahı saat 10.30'da düşman donanmasının içerisine düştüğü cehennem işte bu ufacık gemi ve onun personeli tarafından hazırlanmıştır" demiştir.

Törende, Dursun Bayraktaroğlu Çanakkale Savaşı'yla ilgili anılarını anlatmıştı. Emekli Orgeneral Şahab Gürler, bu törenlerin önemine değinerek şunları söylemiştir:

*"Bu gibi törenleri ısrarla yaşatmağa çalışan Milli Türk Talebe Birliğine minnettarız. Mazisini hatırlamayan kimsele-
rin âtîsini bilmelerine imkân yoktur. Bütün asker, subay, ko-
mutanlar ve malûller adına gençliğe şükranlarımı bildiririm.
Bu muharebenin kumandanı rahmetli Cemal Paşa 'yı ve mesai
arkadaşlarını minnet ve şükranla anarım. Deniz muharebesi
üstün düşman cephesine karşı zayıf cephane, fakat kuvvetli
imanla kazanılır. Bugünkü istiklâl ve varlığımız Çanakkale
Zaferinin bir neticesidir."*³³

İstanbul'da, 18 Mart 1953 tarihinde anma törenleri Eminönü Gençlik lokali ve Teknik Üniversite salonunda yapıldı.

Millî Türk Talebe Birliği tarafından Eminönü Gençlik lokalinde düzenlenen tören, Jandarma Okulu bandosunun çaldığı İstiklâl Marşı ile başladı. Saygı duruşundan sonra MTTB adına Nejat Çermen bir konuşma yaptı. Emekli Korgeneral Fahri Belen, Çanakkale Savaşlarının siyasal ve askerî cepheleri hakkında bilgi verdi. Eski milletvekillerinden Hasene Ilgaz, Çanakkale Savaşlarında Türk anasının oynadığı role değinerek "Çanakkale Savaşlarında vatan için kanlarını dökenlerin hatırasını ebedileştirecek olan abideye halkın bütün varıyla yardım etmesini" istedi. Atatürk Derneği Başkanı öğretmen Muhtar Kumral, "Çanakkale Savaşları hakkındaki tahassüslerini belirten" konuşmasından sonra Çanakkale şehitleri için yazdığı ve Millî Türk Talebe Birliği'ne ithaf ettiği şiirini okumuştur. Törende son konuşmayı Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu yapmıştır.

³³ "18 Mart Çanakkale Zaferinin Yıldönümü", Cumhuriyet, 18 Mart 1953.

18 Mart günü Alçıtepe'de temeli atılacak olan Çanakkale Abidesinin maketi de bu toplantıda halka sergilenecekti.³⁴

İstanbul Teknik Üniversitesi'nde 18 Mart günü yapılan törende okul müdürü Atıf Tansuğ, Abidin Daver, Emekli General Selâhattin Adil, emekli korgeneral Sedat Doğruer, Emekli Albay Şefik Aker, emekli amiral İhsan Özel Çanakkale Zaferinin önemi ve savaşla ilgili anılarını anlattılar. Akşam, Teknik Üniversite Talebe Birliği Gümüşsuyu binası konferans salonunda bir "kahramanlık gecesi" düzenlenecekti. Gecede, Sadi Yaver Ataman Topluluğu, Teknik Üniversite Türk Müziği Korosu ve ordu bandosu konser verecekti.³⁵ 18 Mart 1953 günü Ankara Orduevi'nde, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde, Demirspor lokalinde birer kahramanlık günü toplantısı yapılacaktı.³⁶

Çanakkale Zaferinin **39. yıldönümü** (18 Mart 1954) münasebetiyle İstanbul'un birçok yerinde muhtelif anma toplantıları yapılmıştı. İstanbul Teknik Okulu Talebe Cemiyeti tarafından Eminönü öğrenci lokalinde yapılan "18 Mart Çanakkale Zaferi ve şehitlerini anma günü"nde zaferin önemi ve savaşa katılanların anıları dile getirildi. Kurmay Yarbay Cihad Arna ve Yüzbaşı Mehmet Çınar Çanakkale Muharebelerinin deniz, kara harekâtı hakkında bilgi verdiler. Behçet Kemal Çağlar, kahramanlık temalı şiirler okudu. 18 Mart Muharebesi'ne katılmış olan Emekli Amiral İhsan Özel ve Emekli Kurmay Albay Cevad Karsan anılarını anlattılar. Öğrenciler şiirler okudular ve tören sonunda "Çanakkale tablosu"nu canlı şekilde temsil ettiler.

İstanbul'da 18 Mart 1954 günü diğer bir anma toplantısı, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği ile Mustafa Kemal Derneği'nin müşterek katkılarıyla Marmara Lokalinde yapıldı. Zaferin yıldönümünde Çanakkale gazilerini onurlandırmak amacıyla düzenlenen törene 30 kadar gazi katılmıştı. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Orhan Özkan açılış konuşmasına, "Bugün Trablusgarp-Balkan Harbi, Trablusgarp askerî zaferimizi takiben uğradığımız politik mağlubiyetleri silecek ve askerî zaferleri şahikalaştıracak olan Çanak-

³⁴ "18 Mart Zaferi Dün Törenlerle Kutlandı", **Vatan**, 19 Mart 1953. "18 Mart Çanakkale Zaferinin Yıldönümü", **Cumhuriyet**, 18 Mart 1953. "18 Mart Heyecanla Kutlandı", **Cumhuriyet**, 19 Mart 1953.

³⁵ "18 Mart Zaferi Dün Törenlerle Kutlandı", **Vatan**, 19 Mart 1953; "18 Mart Çanakkale Zaferinin Yıldönümü", **Cumhuriyet**, 18 Mart 1953.

³⁶ "18 Mart Çanakkale Zaferinin Yıldönümü", **Cumhuriyet**, 18 Mart 1953.

kale Zaferinin 39. yıldönümünü kutlamak için toplandık. Bu toplantıda, kahraman büyüklerimizin ve yarının kahramanı gençlerinin bir arada bulunması heyecan verici, canlı bir tablodur.” sözleriyle başlamıştı. Çanakkale Savaşı’nı anlattığı konuşmasını, “Türk gençliği, kendisine daima örnek olacak ve önderlik yapacak büyüklere sahip olmaktan gurur duymaktadır” diyerek tamamlamıştır. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği’nden İlhan Engin de gazilere hitaben bir konuşma yapmıştı. Behçet Kemal Çağlar, gazilere hitaben yaptığı heyecan dolu konuşmasında, “Bizden kan isteyin kan verelim, can isteyin can verelim, sağ olun, var olun! Biz Edirne’den Kars’a kadar; Of’tan Anamur’a kadar bölünmez bir bütünüzdür. Biz destanların çoğunu kanımızla toprağa yazmışızdır. Hele bir tanesi vardır ki, atasözleri kadar olgun, şiir kadar güzeldir. Bir tek cümle olan bu destan ‘Geleceği varsa, göreceği de vardır’” demiştir. Behçet Kemal Çağlar konuşmasını, “Çoban kurtlarla savaşmaya hazırdır. Biz de bu yerde her türlü mahlûkla, kurtlar ve ayılar ile daima savaşmağa hazırız” diyerek tamamlamıştı. Daha sonra Çanakkale Lisesi’nden Yetişenler Derneği Başkanı Gültekin Altan, Yüksek Denizcilik Okulu Mezunları Cemiyeti genel sekreteri Kemal Erginer, Yüksek Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü Talebe Cemiyeti Başkanı Arif Güven ve Ordu Temsil Bürosu’ndan Kurmay Binbaşı Sadi Kocaş birer konuşma yaptılar. Mustafa Kemal Derneği Başkanı Ahmet Muhtar Kumral, konuşmasında salonda bulunan en yaşlı gazi Seyfi Doğrul’un şahsında bütün gazilerin elini öptüğünü belirterek tören sonunda, salonda bulunan Çanakkale gazilerine “şeref üyeliği” belgelerini vermişti.

İstanbul’da aynı gün iki etkinlik daha düzenlenmişti. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği tarafından Gümüşsuyu’ndaki konferans salonunda yapılan törende, Ordu Temsil Bürosu adına Kurmay Yüzbaşı Sadri Karakoyunlu, rektör adına Prof. İlhami Civaoglu, Emekli General Fahrettin Altay birer konuşma yaptılar. Pendik Ortaokulunda yapılan diğer bir etkinliğe Pendik ve civarındaki köy halkı da katılmıştı. Okul Müdürü Safa Gökçer’in açış konuşmasından sonra Emekli Tümgeneral Tahsin Yazıcı, Yarbay Ratib İlhan, Kore gazilerinden Yüzbaşı İsmail Oknaz ve okulun Türkçe öğretmeni birer konuşma yaptılar. Törene öğrenciler şiirlerle eşlik etmişlerdi.³⁷

³⁷ “18 Mart Zaferinin Yıldönümü Kutlandı”, *Cumhuriyet*, 19 Mart 1954. “Çanakkale Za-

Çanakkale zaferinin **40. Yılında** İstanbul ve Ankara’da çeşitli etkinlikler yapıldı. Milli Türk Talebe Birliği İktisat Derneği tarafından 18 Mart 1955 günü Eminönü öğrenci lokalinde düzenlenen törende, Çanakkale Savaşı’na katılan emekli generaller, gaziler ve aileleriyle diğer davetliler bulundular. 66. Tümen bandosunun çaldığı İstiklâl Marşından sonra açış konuşmasını MTTB İktisat Derneği Başkanı Ali Said Oğuz yaptı. Malûl Gaziler Birliği adına söz alan Dursun Bayraktaroğlu, savaş anılarına yer verdiği konuşmasında Çanakkale şehitlerinin kahramanlığından bahsetmişti. Behçet Kemal Çağlar’ın okuduğu kahramanlık şiirlerinden sonra, Millî Mücadele kahramanlarından Kara Salih Çavuş, Emekli Orgeneral Fahrettin Altay, Meliha Avni Sözen, Emekli Kurmay Albay Cevat Karsan Çanakkale Zaferi hakkında heyecan dolu konuşmalar yapmışlardı. İktisat Fakültesi öğrencilerinden Cengiz Savaşkur, Hüseyin Sağıroğlu ve Lütfü Oğuz şiirler okumuşlardı. Aynı gün Haydarpaşa Lisesi’nde de bir etkinlik düzenlenmişti.³⁸ Ankara’da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi salonunda yapılan törene katılan Maarif Vekili Celâl Yardımcı, “Türk milletinin kahramanlık vasfını heyecanlı bir şekilde tahlil ve izah etmiş”ti. Türk milletinin üstünlüğünü belirten şiirlerin okunduğu törende, Kurmay Yarbay Muhterem Saral, Çanakkale Harekâtı hakkında bilgi vermişti.³⁹

Gazetelerde, Çanakkale Zaferinin **41. Yıldönümü**’nde İstanbul ve Ankara’da herhangi bir etkinlik yapıldığından bahsedilmemektedir. Ancak MTTB’nin yayınladığı bir bildiriye yer verilmişti:

“18 Mart Çanakkale Zaferi, Türk gücünün yıkılmaz olduğu, Türk imanının yenilmez olduğu hakikatinin bir kere daha ortaya konduğu, yurt sevgisi, feragat ve fedakârlıktan ne anlaşılacak icap ettiğinin bütün bir dünyaya öğretildiği bir tarihtir.

Bu mübarek günde aziz şehitlerimizin manevi varlıkları huzurunda huşu ile eğilirken; Atamızın inkılâplarına, Cumhuriyetine, kuvvetli ve kudretli rejimine kalpten bağlılığımızı bir kere daha tekrarlamaktan müstesna bir zevk ve bahtiyarlık duyduğumuzu belirtmek isteriz.”⁴⁰

ferinin 39 uncu Yıldönümü”, **Vatan**, 19 Mart 1954.

³⁸ “Çanakkale Zaferi Dün Törenle Kutlandı”, **Cumhuriyet**, 19 Mart 1955.

³⁹ “Çanakkale Zaferi Kutlandı”, **Vatan**, 19 Mart 1955.

⁴⁰ “18 Mart Zaferi”, **Cumhuriyet**, 18 Mart 1956.

MTTB tarafından, 18 Mart 1957 tarihinde Eminönü öğrenci lokalinde düzenlenen törene emekli ve muvazzaf ordu mensupları, üniversite ve lise öğrencileri katılmışlardı. Törenin açılış konuşması MTTB Genel Sekreteri Ali Said Oğuz tarafından yapıldı. Eski Muharipler Birliği adına söz alan Cevad Karsan, Çanakkale Zaferinde “âmil olan varlığın askerî kuvvet olmadığını” her iki tarafın imkânlarını karşılaştırarak anlattı. Deniz Harp Okulu öğrencilerinden Aclan Meray’ın okuduğu hamasî bir şiirden sonra MTTB İstanbul İcra Komitesi Başkanı Turgut Dağcı, Malûl Gaziler Birliği adına Dursun Bayraktaroğlu, Emekli Orgeneral Fahrettin Altay, Tümgeneral Ekrem Babacan birer konuşma yaptılar. Turgut Dağcı, Çanakkale Zaferi sırasındaki tarihi durumdan; Dursun Bayraktaroğlu, zafer hatıralarından; Ekrem Babacan, Çanakkale’ye hücum sebepleri ve başarılı olamayan Rus taktiğinden bahsetti. Fahrettin Altay ise, Çanakkale Savaşı’nın seyrini harita üzerinde izah etti. Törenin sonunda Milli Mücadele dönemiyle ilgili bir film gösterilmişti. Aynı gün Ankara’da Harp Okulunda, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde, Kız Teknik Öğretmen, Gazi Eğitim Enstitüsü’nde etkinlikler düzenlendi. Harp Okulu’nda yapılan törende, Tuğgeneral Muhittin Okeos ve okul kurmay başkanı birer konuşma yaptılar. Ayrıca, öğrenciler tarafından şiirler okundu ve sahnede oluşturulan “canlı bir tablo” ile Çanakkale Zaferi canlandırıldı.⁴¹

Çanakkale zaferinin **43. Yıldönümü** İstanbul ve Ankara’da önceki yıllara göre büyük katılımı kutlandı. TMTE, 17 Mart 1958 günü Çanakkale Zaferi münasebetiyle yayınladığı bültende, “Çanakkale’de Türk gücü ve imanının bütün dünyaya tanıtıldığı, Avrupa milletlerinin hayalperestçe hazırladıkları planlarının suya düştüğü ve güzel İstanbul’umuzun gezme biletlerini alanların denize döküldüğü anları gençlik olarak yâd ederken en az dünkü kadar heyecan ve gurur duymaktayız”⁴² sözlerine yer verdi.

İstanbul’da Fen Fakültesi’nde öğrenci derneklerinin öncülüğünde, ilk defa üst düzeyde geniş katılımlı bir anma töreni gerçekleştirildi. Başbakan Adnan Menderes’in de katıldığı törende Devlet Bakanı Emin Kalafat, Basın-Yayın ve Turizm Bakanı Sıtkı Yırcalı, Ticaret

⁴¹ “18 Mart Zaferi Kutlandı”, **Cumhuriyet**, 19 Mart 1957 ;“18 Mart Çanakkale Zaferi Kutlandı”, **Ulus**, 19 Mart 1957.

⁴² “Çanakkale Zaferinin 43. Yılına Bugün Kutluyoruz”, **Cumhuriyet**, 18 Mart 1958.

ve Sanayi Bakanı Abdullah Aker, Ordu Komutanı Orgeneral Fazıl Bilge, İstanbul Üniversitesi Rektörü Ali Tanoğlu, dekanlar, eğitim, ordu ve üniversite mensupları ile öğrenciler hazır bulundular. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Samed Güldoğan’ın, kısa bir açış konuşmasından sonra Atatürk ve şehitler için 2 dakikalık saygı duruşu yapıldı. Hemen ardından Samet Güldoğan, Başbakan Adnan Menderes’i kürsüye davet etti. Atatürk büstü, bayrak, kılıç ve çiçeklerle donatılmış olan kürsüye alkışlar arasında gelen Menderes kısa bir konuşma yaptı:

“Çok muhterem hazirûn. Çanakkale zaferinin yıldönümünü kutlamak için o büyük günün hatırasını yâd ederek, kalplerimizi vatan aşkının emsalsiz heyecanı ile bir defa daha doldurmak için burada toplanmış bulunuyoruz. Ben de kalbimin heyecanı ile, hûşû içinde bu merasimin bütün tadını almak için aranızda geldim. Genç arkadaşımız, çok dost ve samimi bir azizlikle beni âdetâ elimden tutup, huzurunuzda getirmiş bulunuyor. Söyleyecek çok şeyim var, fakat arz ettiğim gibi, söylemek için hiçbir hazırlığım yok. Sadece kutsiyetin, ulviyetin, ulûhiyetin, hûşû içinde tadını tatmak için buraya gelmiş bulunuyorum. 18 Mart Zaferini bize veren kahramanları, emsalsiz tarihin fevkalbeşer insanları olarak tebci ve takdis ederek, müsaadenizle huzurunuzdan ayrılır, programın devamına imkân vermek isteği ile hepinizi en derin hürmetlerimle selâmlarım.”

Başbakan Menderes, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği adına verilen buketle, kendisinden sonra salona gelmiş olan eski İstanbul milletvekili Hamdullah Suphi Tanrıöver’in yanına giderek elini sıkıttı. Başbakan’dan sonra kürsüye gelen Hamdullah Suphi Tanrıöver, “İstiklâl için en büyük ümit olan büyük Türk gençleri” diye başlayan uzun bir konuşma yaptı. Harp hâtıraları arasında Türkün civanmertliğini ve kahramanlığını anlatan Tanrıöver, zaman zaman şiddetle alkışlandı.

Harp Akademisi Komutanlığından Kurmay Albay Muhterem Saral, Çanakkale muharebelerinin askeri cephesini edebî bir dille anlatarak krokiler üzerinde açıklamalarda bulundu. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği’nin eski başkanlarından Turgut Şedele’den sonra söz alan Ömer Sami Coşar, Çanakkale Zaferinin siyâsî sonuçlarını tahlil

ettiği konuşmasında, “Bizi Çanakkale’de dize getirip, Çarlık Rusya’sını yaşatmak ve bizleri de ona teslim etmek istediler. Çanakkale ise Çarlık Rusya’sına mezar oldu. İngilizlerin, Fransızların, Almanlara karşı savaşta Rus insan gücüne ihtiyaçları vardı. Fakat ona her türlü yardımı ulaştırmak gerekiyordu. Bu yardımın yolu üzerinde ise Çanakkale bekliyordu. Yardım ulaşıyorsa, belki de Cihan Harbi Çarlık Rusya’sı ayakta iken sona erecekti.” demiştir. Ömer Sami Coşar konuşmasını şu sözlerle tamamlamıştır: “İstiklâl mücadelemizin bu bir avuç kahraman öncüsünü, 37 gün sonra aynı düşmana bu defa kadar daha acı bir ders veren ve zaferi perçinleyenleri, onların siması gönlümüzden silinmeyen kumandanları miralay Mustafa Kemal’i burada hürmetle anıyoruz.”

Balıkesir Yüksek Tahsil Cemiyeti adına konuşan Erdoğan Arıpınar da sözlerini yazdığı şu şiirle bitirmişti:

“Ey Türk:

Gökte arman, damarda kan, kalpte Tanrı durdukça

Dünya gelse duracaktır, senin göğsünde ancak,

Misal, Atan, yerde yatan şehitler buldukça,

Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak.”

Tören, Malûl Gaziler Derneği adına Gazi Dursun Bayraktaroğlu’nun yaptığı konuşmanın ardından, Şehir bandosunun çaldığı “Dağ Başını Duman Almış” marşı ile sona ermişti.

18 Mart 1958 günü aynı saatlerde, MTTB de Eminönü öğrenci lokalinde ayrı bir tören düzenledi. Vali Mümtaz Tarhan, Orgeneral Fahrettin Altay ve diğer konuşmacılar Çanakkale Zaferinden bahsettiler.⁴³

Çanakkale Zaferinin **43. Yıldönümünde** Ankara’da muhtelif etkinlikler yapıldı. Harp Okulu’nda yapılan törende Okul Komutanı Tümgeneral Selahattin Kaptan ve Behçet Kemal Çağlar birer konuşma yaptılar. Kız ve erkek Harp Okulu öğrencilerinin hazırladıkları Çanakkale Hatıraları adlı 4 perdelik bir oyun sahnelendi. Ayrıca, kahramanlık türküleri söylendi.

⁴³ 18 Mart Zaferinin 43. Yılına Törenle Kutladık”, *Cumhuriyet*, 19 Mart 1958. “Çanakkale Zaferinin Yıldönümü Dün Anıldı”, *Vatan*, 19 Mart 1958.

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi salonunda, Ankara Üniversitesi Öğrenci Birliği ile DTCF Öğrenci Derneği’nin müştereken düzenledikleri törende, şiirler okundu, marşlar çalındı, savaş sahneleri tablolar halinde canlandırıldı ve konuşmalar yapıldı. Çanakkale Savaşlarına katılmış olan Emekli Albay Ali Aksoy, Boğazın tarihî, stratejik ve topografik durumuna değinerek savaşın siyasî, iktisadî ve askerî sebepleri, zaferin önemi ve tarafların kayıpları hakkında bilgi verdi. Öğrenciler tarafından “Ölmeyen Âbide” adlı bir oyun sahnelendi.

Aynı günlerde Ankara’da, Çanakkale’de yapılacak olan Şehitler Anıtı için bir bağış kampanyası da başlatılmıştı. “Gençlik Parkı Göl Gazinosu”nda Çanakkale Anıtı yararına bir balo verilmiş, Modaspor ve Muhafızgücü basketbol takımları spor sarayında bu amaçla bir maç yapmışlardı. Lokanta, Kahve, Gazino, Pastacı, Şekerci ve Tatlıcılar Derneği de, anıt için 500 liralık bir teberruda bulunmuşlardı.⁴⁴

Çanakkale Zaferinin **44. ve 45.yıldönümü** kutlamaları hakkında sadece Vatan gazetesinde birkaç habere yer verilmiştir. Bu sebeple, 1959 ve 1960 yıllarında yapılan anma toplantılarının öncakilere göre sönük geçtiği sonucuna varılabilir. 44. Yıldönümü münasebetiyle İstanbul Talebe Birliği tarafından yapılan toplantıda, başkan Samet Gündoğan ve Kurmay Albay Muhterem Saral birer konuşma yapmışlardı. Zaferin 45. Yıldönümünde ise İstanbul’da iki ayrı tören yapılacağı duyurulmaktaydı: Bunlardan biri Askeri Tıbbiye Okulu tarafından Fen Fakültesi konferans salonunda, diğeri Türk Ocakları tarafından Eminönü Halk Eğitim Derneği salonunda gerçekleştirilecekti.⁴⁵

Sonuç:

18 Mart 1915 Çanakkale deniz zaferinin yıldönümlerinde kutlama etkinliklerinin merkezi Çanakkale olmakla birlikte, İstanbul ve Ankara’da da törenler yapılmıştır. Bu etkinliklerin düzenlenmesinde yükseköğrenim gençliği aktif bir rol oynamış olup, zaferin her yıldönümünde yüzlerce öğrenci Bandırma, Tırhan, Mersin, Konya, Bursa, Gemlik, Uludağ ve Marakaz vapurlarıyla Çanakkale’ye taşınmıştı.

⁴⁴ “Çanakkale Zaferinin Yıldönümündeyiz”, **Ulus**, 18 Mart 1958. “Zaferin Yıldönümünde Çanakkale’de Büyük Tören”, **Ulus**, 19 Mart 1958.

⁴⁵ “Çanakkale Zaferinin 44. Yılı Kutlandı”, **Vatan**, 19 Mart 1959; “Çanakkale Zaferinin 45. Yıldönümünü Kutluyoruz”, **Vatan**, 18 Mart 1960.

Anma törenlerinden bazılarında devlet erkânı da katılmıştır. 1958 yılında İstanbul'da Fen Fakültesi'ndeki toplantıda kısa bir konuşma yapan Başbakan Adnan Menderes, 1960 yılında Çanakkale'deki töreni telgrafla kutlamıştı. 1951 yılında Milli Savunma Bakanı Hulusi Köymen, 1952 yılında ise Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri Çanakkale'deki törenlere katılmışlardı. Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı, 1955 Yılında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ndeki törende bir konuşma yapmıştı.

1950-1960 yılları arasındaki Çanakkale'deki kutlama törenlerinde bazı ilkler yaşanmıştır: Hisarlıktepe (Alçıtepe)'de 18 Mart 1953 günü Şehitler anıtının temeli atılmıştı. 1959'daki törenlere ilk defa mehter takımı katılmış, 1960'da törene jetler de eşlik etmişti. 1951 yılında, General Tahsin Yazıcı'nın Kore'den gönderdiği kanla işlenmiş Türk bayrağı Çanakkale şehitliğine getirilmişti. 18 Mart 1952'de Seddülbahir'deki İngiliz ve Fransız mezarlıkları resmi yetkililer tarafından ilk defa ziyaret edilerek çelenk bırakılmıştı. Yine aynı tarihte Çanakkale'de yapılan törenlere Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi ve Millet Partisi temsilcileri de katılmışlardı. Bununla birlikte, törenlerin siyaset dışı kalmasına özen gösterilmiştir.

Kutlama törenlerinde Fahrettin Altay, Fahri Belen, Tahsin Yazıcı, Şahab Gürler, Sedat Doğruer gibi emekli generaller Çanakkale savaşlarını anlatmışlardır. Hamdullah Suphi Tanrıöver, Ömer Sami Coşar ve Behçet Kemal Çağlar gibi yazar, gazeteci ve şairler de heyecanlı konuşmalar yapmışlardı. Törenlere Çanakkale, Millî Mücadele ve Kore gazileri katılmışlardı. Çanakkale gazilerinden Dursun Bayraktaroğlu, Ali Aksoy, Seyfi Doğrul, Cevad Karsan, İhsan Özel, Şemsettin Çamoğlu, Halil Dilmaç, Mehmet Çavuş, Halil Yılmaz, Kazım Korugan ve Sedat Doğruer; Millî Mücadele gazilerinden Kara Salih Çavuş ve Kore gazisi Yüzbaşı İsmail Oknaz katıldıkları savaşlarla ilgili anılarını anlatmışlardı.

Çanakkale Zaferinin yıldönümlerinde yapılan törenler, Türk tarihinin bir dönüm noktasının hatırlanması ve zafer heyecanının sonraki kuşaklara aktarılması için bir vesile olmuştur. Ancak, Çanakkale gazilerinden birçoğunun hayatta oldukları o yıllarda, törenlere iştirak edenlerin anılarının "sözde kalması" anlatılanların günümüze ulaşmasına imkân vermemiştir.